

”Glömmer vi bort att det som medierna rapporterar om och det som faktiskt händer och sker är två helt olika saker, riskerar vi att också glömma allt som sker bortom mediernas strålkastarljus.”

Mediernas makt – och vanmakt

ÖVER HELA VÄRLDEN UPPRÖRS MÄNNISKOR AV BILDERNA AV och berättelserna om den tortyr som amerikanska soldater ägnat sig åt i det Irak där varken krig eller fred råder. Människor som normalt sett ser USA som ett föredöme och en vän i kampen för demokrati och frihet förfäras. Samtidigt kan man ana en känsla av ”vad var det vi sade” hos dem som vanemässigt ser USA som roten till kommersialismen, den postmoderna imperialismen eller andra företeelser som man starkt ogillar. Tortyren blir hos dem ytterligare en anledning att kritisera USA.

Samtidigt pågår ett helt annat krig i ett annat land; ett krig där tortyren närmast är vardag, där oförsonligheten övergått i hat, där civilbefolkningen mycket medvetet attackeras av de militära och paramilitära trupperna. Till skillnad från Irak är det ett krig som numera sällan uppmärksammas på löpsedlarna eller i de stora rubrikerna, som inte väcker något större engagemang hos den del av allmänheten som bryr sig om utrikespolitiska frågor, och som inte får världens politiska ledare att höja rösterna så att det hörs.

Det krig jag tänker på är kriget i Tjetjenien, vars ”andra fas” har pågått sedan 1999. Om detta krig, civilbefolkningens oerhörda lidande och de ryska truppernas systematiska och osystematiska tortyr av civila, berättar den ryska journalisten Anna Politkovskaja i boken ”Tjetjenien – sanningen om kriget” (Ordfront). Det är en mycket skrämmande men samtidigt mycket läsvärd och viktig bok. Den lär oss inte bara mycket om Tjetjenien och händelserna där – vilket är nog så viktigt – utan den påminner oss också om hur farligt det är att sätta likhetstecken mellan det som medierna rapporterar om och det som är värt att uppmärksamma.

Medan det som sker i Irak befinner sig mitt i mediernas strålkastarljus, befinner sig det som händer i Tjetjenien med få undantag i medieskugga. Att människor har åsikter om och engageras av händelserna i Irak men inte av händelserna i Tjetjenien, bekräftar återigen mediernas stora makt över dagordningen.

Samtidigt kan skillnaderna mellan hur medierna bevakar händelserna i Irak respektive Tjetjenien ses som ett uttryck dels för mediernas vanmakt, dels för de grundläggande skillnader som ändå finns mellan ett land som USA och ett land som Ryssland.

Den grundläggande förklaringen till varför medierna inte uppmärksammar Tjetjenien mer än vad som sker, är krigets otillgänglighet. Såväl geografiska faktorer som den livsfara det innebär för journalister att rapportera från Tjetjenien bidrar till den otillgängligheten. Det gör också den ryska statsmaktens ovilja att stå till svars för sina handlingar. Enligt den handlar Tjetjenien bara om ett ”krig mot terrorismen”, och med det argumentet rättfärdigas alla den ryska militärens handlingar. Det gäller även övergreppen mot civilbefolkningen och tortyren, i den mån de överhuvudtaget kommer till allmän kännedom och måste rättfärdigas.

Att det argumentet accepteras, om än inte i tanke så i praktiken, visar hur maktlösa medierna är inför en statsmakt som förnekar ansvar, behovet av argumentation eller av öppen debatt. Det visar också att Ryssland inte är, och inte bör betraktas som, ett demokratiskt land.

Att den amerikanska senaten har inlett förhör kring tortyren, att den amerikanska presidenten och försvarsministern presade finner sig i de frågor som ställs, och att medierna fritt kan fortsätta jaga fakta

och svar på sina frågor, visar samtidigt att skillnaden mellan demokratiska och icke-demokratiska länder är grundläggande och att den består.

Detta är värt att komma ihåg när kritiken mot USA eller andra demokratier blir allt för hård eller ensidig. Visserligen förtjänar USA all den kritik som det har fått för tortyren liksom för den bristande rättsäkerheten för de fångar som sitter i Guantanamo Bay på Kuba. Att det är tortyren och övergreppen som USA är skyldigt till vi känner till, betyder dock inte att det är den enda tortyr eller de enda övergrepp som existerar.

Glömmer vi bort att det som medierna rapporterar om och det som faktiskt händer och sker är två helt olika saker, riskerar vi att också glömma allt som sker bortom mediernas strålkastarljus. Vi riskerar också glömma att skillnaden mellan demokratier och icke-demokratier är grundläggande.

USA och andra demokratier ska kritiseras för de fel som de är ansvariga för. Men det ska också Ryssland och andra icke-demokratier. Det är vi moraliskt skyldiga de drabbade och offren i bland annat Tjetjenien, Nordkorea, Sudan och på Kuba. De behöver vårt stöd, vårt engagemang och den kritik mot regimerna som bara vi som bor i demokratiska länder har möjlighet att uttrycka.

JESPER STRÖMBÄCK

Forskningsledare vid Demokratiinstitutet
www.jesperstromback.com

Jesper Strömbäck utkom nyligen med boken ”Den medialiserade demokratin. Om journalistikens ideal, verklighet och makt” (SNS Förlag)